

העדר בבית-אלפא בתשכ"ב

קטנה מאוד; ב-1926 חלבנו 120 פרות ערביות ובשנות ה-40 נע מספר הפרות (בממוצע שנתי) בין 90 ל-130; הסיבות לתנודות אלה בגודל העדר היו ההתפרצויות של הקדחת וההפלה מדי פעם בפעם. את שנות ה-50 פתחנו ב-120 חולבות ובשנתיים האחרונות מונה עדר הפרות שלנו 140 ראש.

בין הדברים המיוחדים את משקנו בשנים האחרונות יש לציין את שיטת הגידול האינטנסיבית של העגלות, שעיקרונותיה הם: גמילה בגיל של 5 חודשים והזנה אינטנסיבית במזון מרוכז מגיל הגמילה ואילך; עד לגיל של שנה מקבלות העגלות $4\frac{3}{4}$ ק"ג תערובת ביום ובשנה השניה לחייהן — $3\frac{1}{2}$ ק"ג מ"מ ביום, חוץ מבעונת השפע של תלתן (מארס-אפריל).

אנו מרביעים את העגלות שלנו בגיל של 13—15 חודש, כשמשקל גופן הממוצע הוא סביב 375 ק"ג. ה"הכנה" של העגלות לפני ההמלטה נמשכת 3 חודשים ואז הן מקבלות 4 ק"ג תערובת ביום. משקל המבכירות, כחודש לפני ההמלטה, בגיל ממוצע של 23 חודשים, מגיע ל-600 ק"ג. לפני שנה היה גיל ההמלטה הממוצע של המבכירות $24\frac{1}{2}$ חודש, ומשקלן אחרי 4 חודשי החליבה הראשונים עמד על 530 ק"ג; הפרות המבוגרות שבאותו מצב — משקלן נע סביב 600 ק"ג.

תנובת השיא הממוצעת של 52 מבכירות משנת תשכ"ב היתה 28 ק"ג; תקופות החליבה המלאות טרם סוכמו. מבכירות תשכ"א, שגודלו באותה שיטה, הניבו בממוצע — 6200 ק"ג חלב (21 ק"ג בממוצע יומי), ואף הן המליטו בראשונה בגיל של מחזור תשכ"ב.

בבואי לסקור את ההתפתחות בייצור האספקה במשק אפשר לציין עובדות עיקריות אלו: בשנות ה-30 וה-40 שימשו התלתן והתירס כגידולי המספוא היחידים כמעט, כ-300 דונם מכל סוג. מדי פעם ניסינו לגוון את האספקה המשקית בגידולים אחרים, כגון אפונת-הבקר, סתור

לאור הוויכוח על הדרכים שעלינו לברור בקשר עם ההגבלות בשיווק החלב, יהיה זה אולי מעניין לסקור הנתונים המספריים מעדרנו, נתרנים העומדים בסתירה די בולטת להצעות הנשמעות כיום, כגון — הורדת התנובה הממוצעת, חליבה פעמיים ביום וכדומה.

לפני שנציג את הנתונים, נסקור בקצרה את ההתפתחות ענף הבקר במשקנו. בהתחלה, בשנים 1923—1928, היה העדר מורכב מפרות ערביות ופר הולנדי ששירת אותן. מספרן הגיע, במרוצת הזמן עד 120 ראש. כמה שנים אחרי כן ניקנו גם פרות דמשקאיות, שאף הן שימשו אמהות לעגלות מהפר ההולנדי. העגלות ה"מעורבות" (בנות-הכלאים) נכנסו לעדר החולבות החל משנת 1928, ותוך השנתיים הבאות חוסלו כל הפרות הערביות. דמשקאיות טהורות בודדות המשיכו לשמשנו בפיתוח העדר עד שנות הארבעים. מספר המשפחות ממוצא דמשקאי, שמתקיימות עד היום, הוא כשלושים — כמעט מכל האמהות שהוחזקו אי-פעם בעדרנו. מספר המשפחות ממוצא ערבי הוא רק 10, וזה — בגלל חיסול מוקדם יותר של העדר הערבי. צאצאי האמהות הערביות מהווים כיום בעדרנו כ-25% מכלל הפרות. החל משנת 1933 ועד תחילת שנות החמישים היתה התנובה הממוצעת של עדרנו בגבולות 3600—4300 ליטר לראש ולשנה. צרות רבות פקדו את העדר והגרועות בכולן היו — הקדחת וההפלה המידבקת. היציאה הרבה שנגרמה ע"י שתי מחלות אלו מנעה מאתנו סלקציה מכוונת. בשנים אלו נעו שיעורי המכירה מטעמי ברירה בין 0 ל-15%. אמנם גם בשנים ההן התגלו לא פעם פרות בעלות כורשר הנבה בולט, כמו, למשל, הפרה "מגל", אשר הניבה לאחר המלטתה השניה, בשנת 1944, 8000 ק"ג חלב עם 3.7% שומן.

עם חיסול הקדחת וההפלה התחילה תנובת הפרות שלנו לעלות בהדרגה, עד שהגענו לרמה, בה עומדים כיום. בעוד שברמת התנובה חל שיפור ניכר, הרי במספר הפרות היתה העליה

טבלה 1. הרכב העדר בתשכ"ב

פרטים	פרות	עגלות	עגלים	ס"ה ראשים
ב"1.8.61	141	151	66	358
נולדו בתשכ"ב	—	85	74	159
נמכרו ונשחטו	50	15	64	129
המליטו מבכירות	52	—	—	—
מתו	—	3	4	7
ב"1.8.62	143	166	72	381
נוספו בתשכ"ב	2	15	6	23

טבלה 2. סיבות היציאה של הפרות בתשכ"ב

בירור (תנובה בלתי מספקת)	18
עקרות (קשיים בהתעברות)	11
פגעי עטין (דלקות, חליבה קשה)	12
הפלה	3
זיקנה (מעל גיל 11)	3
שונות	3

בס"ה של 50 היוצאות נכללו 7 מבכירות שלא סיימו תקופת חליבתן הראשונה.

מטבלה 2 יכול להתקבל הרושם כי שנת תשכ"ב היתה קשה מבחינת ההתעברות ומחלות העטין, אולם אין הדבר כך, כי ב"בלתי-מת-עברות" (או עקרות) נכללו פרות שהוורעו 3—4 פעמים והוצאו לשוק הבשר תוך ניצול הקוניוק-טורה במחירי הבשר בספטמבר 1961; כן נכללו בין ה"עקרות" פרות שלא נתעברו עד סוף עונת ההרבעות ולא היה כדאי להמשיך בהזרעתן, כי למדנו מהניסיון ששיעורי ההתעברות באזורנו בעונת ספטמבר-אוקטובר הם נמוכים מאוד.

בין הפרות שהוצאו מחמת מחלות עטין היו גם כאלה שנחלבו קשה, או שהיו בעלות עטי-נים מתנענעים וכדומה. מקרי מחלות-עטין חמור-רים, עד לאיבוד פטמה, היו לנו בחורף רק 2—3, ובקיץ — אף לא אחד. די אם אציין כי החל מאפריל ועד לסוף השנה החקלאית שלנו הש-תמשנו בס"ה בשתי שפופרות של תכשירי אנטי-ביוטיקה, וייתכן שגם זה לא היה הכרחי. אולם חרדים אנו לקראת החורף המתקרב והולך; חוסר הרפד אינו בעיה כה קשה אצלנו, כי אספ-

יון, פול, חמניות, כרוב ועוד, אולם במרוצת הזמן הם הוצאו מהמחזור כליל, ורק סלק המס-פוא ועשב סודאני כבשו לעצמם עמדה קבועה מבין כל אלה שנוסו כנ"ל. גם מרעה זרוע עמד לרשותנו והוא חוסל סופית לפני 6 שנים.

בשנה האחרונה סופקו לעדר סוגי מספוא משקיים דלהלן: 520 טונות סלק מספוא מ"25 דונם, 1150 טונות תלתן ירוק מ"150 דונם, 300 טונות תירס ירוק מ"60 דונם ו-400 טונות ירק מגידולים שונים שבשדות הפלחה והשלחין. בנוסף לנ"ל סופקו לעדר 400 טונות תחמיץ תירס משדות שלחין ו-400 טונות תחמיץ חור-פי משדות הפלחה. בס"ה הושקו כ"400 דונם לצרכי ייצור מספוא וכמות מ"ההשקיה עמדה על 240 אלף מ"ק. מעניינת, מבחינה זו, ההש-וואה עם שנת 1941: אז השקינו לצרכי ייצור מספוא 700 דונם ומי ההשקיה הסתכמו ב"380 אלף מ"ק.

לפני שאסקור את נתוני התנובה וההזנה אעיר הערות מספר על תנאי המימשק, ובעיקר על תנאי הדיור של העדר. חלק גדול של העדר חי בצפיפות רבה. די לציין שבסככות של הפרות עולה כיום מספר הראשים ב"14 על מספר העמר דות. העגלים משוכנים במתבן, המגודר באיבר-סים מחביות, ללא כל קשירה. הגרוע מכל הוא מצב השיכון של המבכירות: הן מוחזקות ב"סכ-כה" כביכול, שאינה אלא רפת סטנדרטית מהטי-פוס הישן שפורקו בה מחיצות העמדות ואת הזבל מוציאים ממנה פעמיים בשנה במכונות כבדות. רוחב ה"סככה" הזו מן האיבוס ועד לקיר אינו מגיע ל"3 מטר, ובימות החורף שוקעות העגלות בבזץ ובמים, פשוטו כמשמעו. כל הת-נאים האלה אמנם אינם משפיעים במיוחד לרעה על בריאות העדר ותנובתו, אולם הם גוררים אחריהם נצילות רעה של המזון. תנאי שיכון כאלה מחייבים בהכרח בזבוז מסוים במזונות משום שהננו מעוניינים להבטיח לכל בהמה, ואף לחלשה ביותר, את חלקה המגיע לה. עם גמר הקמת הסככה החדשה הננו מקווים לשפר את תנאי שיכון העדר וממילא תשופר בהרבה נצי-לות המזון.

בתשכ"ב בלטה איפוא ירידה באחוז השומן הממוצע ואני מניח שהסיבה העיקרית לתופעה זו — מתכונת השומן הירודה בביקורת חודש פברואר 2.7% — וזה בעקב המשגה שעשינו והוצאנו באותו חודש את השחת מתפריט המ' זון. עלי לציין עוד את התרשמותי, מבלי לראות אותה כקובעת, שבדרך כלל המבכירות נופלות מן הפרות (כלומר — מן האמהות) במתכונת השומן בחלבן; פירוש הדבר: כל דור חדש נופל מקודמו מבחינה תורשתית בכל הנוגע למתכונת השומן בחלב, אולם אין לדעתי יסוד להנחה שתכונה זו לגבי כל פרה כשלעצמה השתנתה במרוצת השנים בעקב שינויים בתפריטי המזון ורמות התזונה.

לפי הנתונים מטבלה 3 אין אנו סבורים שנצילות המזון במשקנו משיעה רצון, וכאמור — הננו מקווים להעלותה עם שיפור תנאי השיכון של העדר; וגם התייקרות יחידת המזון,

נו כ־550 טונות, אולם עיקר החשש הוא משום שרובו של הקש אינו מאוחסן מתחת לגג וספק אם יימצאו תמיד ידיים עובדות במידה מספיקה כדי להובילו בעת הצורך ובכמויות מספיקות, והרי ידועה לכולנו התקלה בשימוש בקש רטוב לתכ' לית הריפוד.

תנובות החלב לפי סיכומי הנהלת החשבונות של המשק היו:

השנה	פרות מספר ממוצע	תקופה ממוצעת לפרה, ליט'	התזונה הכוללת, ליט'
תשכ"א	141.9	6500	920.000
תשכ"ב	141.7	6910	978.000

תנובת החלב לפי הביקורת הרשמית של ההתאחדות היתה:

תשכ"א	141.9	6920	3.41%
תשכ"ב	141.2	7400	3.29%

טבלה 3. המזון בתשכ"ב לפי סוגיו (לפי נתוני המזכירות)

סוג	טונות	ק"ג ליחידה	יחידות מזון	ב־% מכל המזון	הכמות לפי רישום היפתנים
מזון מרוכז	800	1.05	760.000	65	800
ירק מכל המינים	2480	14—8	225.000	19	2340
תחמיץ	760	9—8	90.000	8	760
שחת	285	3	95.000	8	225
ס"ה	—	—	1,170.000	100	—

שיטת הזנה זו הביאה עמה תוצאות טובות מבחינה כספית, והגענו לכך שענף הבקר במש' קנו הוא בין הענפים המכניסים ביותר, אם כי הוא עומד בתחרות קשה בענפים אחרים, שאף הם מצטיינים בהכנסה גבוהה. על כל פנים, לעתיד לבוא, נצטרך להקדיש תשומת לב רבה יותר להזנה אינדיבידואלית של פרותינו, כי למעשה נטשנו שיטת הזנה זו לפני ארבע שנים.

השנה השקענו בענף הבקר 2350 ימי עבוד דה, מזה — 200 בהובלת התחמיץ מהמיכלים. בשנה שעברה הסתפקנו לאותה עבודה ולעדר בעל אותו היקף ב־270 ימי עבודה פחות; הסי-

הקנויה והמשקית גם יחד, מחייבת מניעת הבז' בזו במוזנות. אנו מקווים להוזיל במידת־מה את האספקה המשקית ע"י שימוש בתחמיץ שיותקן מסורגום לאחר אסיף הגרגרים. השתמשנו כבר ב־200 טונות של תחמיץ כזה ולהפתעתנו נוכחנו שהבהמות מבכרות אותו על פני תחמיץ שיבולת השועל שהוכן תוך תיבול במולאסה, אבל היה בעל אחוז לחות גבוה.

אין להכחיש שהזנתנו היתה גרושה; סיסמתנו היתה שכל ק"ג תערובת לא ייצא לריק — אם הוא לא הביא לנו תמורה בחלב שינוצל להגברת ייצור הבשר, ואמנם נוכחנו שפרותינו עלו במשקלן ב־50°60 ק"ג בשנים האחרונות.

ב־8500–9000 ק"ג. ודאי שמו לב רבים לכך שפרותינו נפקדות ברשימת 10 תנובות השיא החודשיות (בדו"חות של הביקורת הרשמית) לעתים רחוקות מאוד — אולי פעם בכמה שנים. עובדה שניה: אין לנו פרות שיא מיוחדות. הפרות הטובות ביותר לא עלו על 31 ק"ג ממוצע יומי. לעומת זה, אין לנו פרה מבוגרת שתניב פחות מ־6000. גם מבכירה המניבה פחות מ־5400 כמעט ואיננה מצויה, ובמידה שמופיעה כזאת אין לה סיכיים רבים להאריך ימים ברפתנו. למרות הנאמר למעלה, ברצוני להציג כמה הישגים אינדיבידואליים, גם אם אינם מרשימים כל כך. קודם כל — "דינה": בת 16, ונתנה ב־11 תקופות חליבה 82,000 ליטר חלב. כרגע היא עומדת לפני המלטה, ולדאבוני אין בידי תצלום שלה — היא נראית כאילו כל חייה לפני! אחר ריה — "חרוסת", שהניבה בגיל 8 ב־5 תקופות 46,900 ק"ג עם 3.53% שומן; שתי פרות מת־בלטות נוספות הן: "זלמה" ו"אלפונסה", הנותנות ברגיל מעל ל־8000 ק"ג עם קרוב ל־4% שומן. ישנם גם כמה הישגים בולטים בקרב המבכירות, אך "אל יתהלל חוגר כמפתח", ואין ברצוני לעשות להן פירסום יתר.

ג. ב. השנה עומדות בעדרנו 85 מבכירות הרות; מביניהן מוכנים אנו למכור כ־20.

יאשה

בית־אלפא, אוקטובר 1962.

בה לכך, פרט לכמות הגדולה יותר של תחמיץ שהשתמשנו בה השנה, בריאותם וגילם של הנושאים בעול הענף: שני חברים ושתי חברות שבצוות העובדים רשאים להתגאות בוותק "רפ־תני" הנע בין 22 ל־32 שנה; ואותו דבר לגבי ותיקים של ה"מחליפים" בחגים ובשבתות ול־עתים בחליבות לילה: בין אלה ישנם 3 חבר־רים שאף הם יכולים להתפאר בשירות של 25 שנים, ואף למעלה מזה, בענף הבקר.

אסיים את סקירתי בדברים אלה: מתהלכות בארץ שמועות על מעשי "כישוף" ו"קומבינאצ־יות" למיניהן שבעזרתם כביכול מגיעים להישגים "פאנטאסטיים"; אנסה לגלות מעט מן הסודות הללו: ודאי שמו לב החברים, העוקבים אחר סיכומי הביקורת של ה.מ.ב. שבמשקנו הנוהג הכוונת המלטות לא פחות משאר משקי עמק בית־שאן ועמק הירדן, אין התנובה בחודשי אוגוסט־ספטמבר (אחר עונה של 3 חודשים ללא המלטות) יורדת למטה מ־15 ק"ג ליום בממוצע לעדר. פירוש הדבר — תשומת לב מיוחדת לפרות הנתונות בשלב האחרון של תקיפת חליבתן. למעשה מתייבשות רוב פרותינו כשתנובותיהן היומיות נעות בין 12 ל־16 ק"ג, ויש גם כאלה שבסמוך לייבוש מניבות אף 20–22 ק"ג. אין אנו זקוקים איפוא לתנובות שיא יומיות של 40 ק"ג בתחילת תקופת החליבה של הפרה שלנו כדי שתנובתה הכוללת השנתית תסתכם

(המשך מעמ' 39)

מעט את תהליך העבודה ובלי ספק זה משמש גורם מסייע בריבוי פגעים בעטינים, כי אין כמעט שום אפשרות לשמור על אותו סדר הפ־עולות ועל אותם הרגלי חליבה, כשמספר היח־דות לחולב משתנה מחליבה לחליבה. ידוע לכולנו שהרגלי חליבה קבועים הינם בין הגור־מים החשובים בשמירה על בריאות העטינים.

4. מפעם מגניטי אלפא־לאוול מס' 26036 מפעם זה, המורכב בקומביינים החדשים, הופיע לאחרונה עם מכסה תחתון שחל בו שינוי קטן; בתוך מכסה זה ישנם 4 חורים להחדרת האוויר. בפנים מכסה תחתון זה נמצא אוטם

עשוי חומר פלאסטי, הנסדק בקלות, ביחוד כשמנסים להרחיקו לשם ניקוי — וניקוי זה הכרחי אחת לחודש!

בהתאם להוראות חברת אלפא־לאוואל יש לנהוג בהרחקת האוטם בשעת ניקוי המפעם כדלקמן:

השתמש במברג קטן; לחץ את המברג בקצה האוטם ומתחתו הרחק אותו כך בזוויות (ראה סקיצה). יתכן שהקצה הדק של האוטם ייפגע במקצת בשעת טיפול זה, אך דבר זה לא יפריע לפעולתו התקינה של המפעם.

אוטמים רזרביים (מס' 951056 פלאסטי) אפשר להשיג אצל הסוכן. חי הכרזון ה. מ. ב.